

УДК 791.6:351.858

DOI 10.32461/2226-3209.2.2025.338917

Цитування:

Данилюк В. П. Українське ігрове кіно як інструмент культурної дипломатії та каталізатор громадських дискусій. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2025. № 2. С. 131–139.

Данилюк Володимир Петрович,
аспірант Київського національного
університету культури і мистецтв
<https://orcid.org/0000-0001-7210-4827>
vovovovavava078@gmail.com

Danyliuk V. (2025). Ukrainian Feature Film as a Cultural Diplomacy Tool and a Catalyst of Public Discussions. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 2, 131–139 [in Ukrainian].

УКРАЇНСЬКЕ ІГРОВЕ КІНО ЯК ІНСТРУМЕНТ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ТА КАТАЛІЗАТОР ГРОМАДСЬКИХ ДИСКУСІЙ

Мета статті – проаналізувати механізми впливу українського ігрового кіно на суспільні процеси. **Методологія дослідження** ґрунтується на застосуванні методу системного аналізу (для розгляду українського ігрового кіно як цілісної системи, що функціонує в контексті культурної дипломатії та суспільних дискусій); історичного методу (для аналізу кінематографічного процесу після 2014 року як реакції на Революцію Гідності та російську агресію); комплексний культурологічний підхід (для дослідження кіно як мистецького явища, що водночас виконує соціальні, політичні та культурні функції); метод контент-аналізу (для безпосереднього аналізу змісту фільмів «Плем'я», «Атлантида» та «Додому», виявлення в них ключових наративів та художніх прийомів); метод порівняльного аналізу (для зіставлення обраних фільмів та виявлення відмінностей у їхніх художніх підходах до осмислення травматичного досвіду); метод узагальнення (для формулювання висновків щодо ролі українського кіно в культурній дипломатії на основі аналізу окремих прикладів). **Наукова новизна** дослідження полягає в тому, що вперше в українській культурології системно проаналізовано фільми, що здобули міжнародне визнання – «Плем'я», «Атлантида» та «Додому» – як приклад українського ігрового кіно, що служить інструментом культурної дипломатії та каталізатором суспільних дискусій; з'ясовано механізми, за допомогою яких ці фільми, використовуючи різні художні підходи (радикальний експеримент, антиутопія, особиста драма), руйнують стереотипи про Україну та актуалізують важливі суспільні проблеми на міжнародному рівні; доведено, що українське ігрове кіно після 2014 року трансформувалося з розважального продукту в потужний ресурс для формування позитивного іміджу країни, утвердження національної ідентичності та філософського осмислення травматичного досвіду; показано, що міжнародний успіх українських фільмів спричинений не лише актуальністю їхньої тематики, а й здатністю знаходити універсальний відгук у глядачів, зосереджуючись на загальнолюдських цінностях. **Висновки.** Підсумовано, що українське ігрове кіно після 2014 року перетворилося на потужний інструмент культурної дипломатії. Фільми, як-от «Плем'я», «Атлантида» та «Додому», руйнують стереотипи про Україну, демонструючи її як джерело інноваційного мистецтва та глибокої рефлексії. Ці стрічки не лише осмислюють травматичний досвід війни, а й актуалізують універсальні теми людяності, ідентичності та стійкості, сприяючи міжнародному діалогу та утвердженню України як багатогранної культурної спільноти.

Ключові слова: культурна дипломатія; українське ігрове кіно; громадські дискусії; національна ідентичність; війна.

Danyliuk Volodymyr, Postgraduate Student, Kyiv National University of Culture and Arts

Ukrainian Feature Film as a Cultural Diplomacy Tool and a Catalyst of Public Discussions

The purpose of the article is to analyse the mechanisms of influence of Ukrainian feature films on social processes. **The research methodology** is based on the application of the system analysis method (to consider Ukrainian feature films as a holistic system that functions in the context of cultural diplomacy and public discussions); the historical method (to analyse the cinematic process after 2014 as a reaction to the Revolution of Dignity and Russian aggression); a comprehensive culturological approach (to study cinema as an artistic phenomenon that simultaneously performs social, political, and cultural functions); content analysis method (for direct analysis of the content of the films 'The Tribe', 'Atlantis', and 'Home', identifying key narratives and artistic techniques in them); comparative analysis method (for comparing selected films and identifying differences in their artistic approaches to understanding traumatic experience); generalisation method (for formulating conclusions about the role of Ukrainian cinema in cultural diplomacy based on the analysis of individual examples). **The scientific novelty** of the study lies in the fact that for the first time in Ukrainian cultural studies, films that have gained international recognition – 'The Tribe', 'Atlantis', and 'Home' – have been systematically analysed as examples of Ukrainian feature films that serve as a tool of cultural

diplomacy and a catalyst for public discussions. The mechanisms by which these films, using different artistic approaches (radical experiment, dystopia, personal drama), destroy stereotypes about Ukraine and actualise important social problems at the international level have been clarified. It is proven that Ukrainian feature films after 2014 have transformed from an entertainment product into a powerful resource for forming a positive image of the country, affirming national identity and philosophically understanding traumatic experiences. It is shown that the international success of Ukrainian films is caused not only by the relevance of their themes, but also by the ability to find a universal response from viewers, focusing on universal human values. **Conclusions.** It is concluded that Ukrainian feature films after 2014 have turned into a powerful tool of cultural diplomacy. Films such as 'The Tribe', 'Atlantis', and 'Home' destroy stereotypes about Ukraine, demonstrating it as a source of innovative art and deep reflection. These films not only make sense of the traumatic experience of war, but also actualise universal themes of humanity, identity, and resilience, contributing to international dialogue and the establishment of Ukraine as a multifaceted cultural community.

Keywords: cultural diplomacy; Ukrainian feature films; public discussions; national identity; war.

Актуальність теми дослідження. Кіно як форма мистецтва давно вийшло за межі розважального формату, перетворившись на потужний інструмент культурної дипломатії та чинник суспільних трансформацій. В українському контексті, особливо після Революції Гідності та початку російської агресії, ігрове кіно набуло особливої ваги. З 2014 року спостерігається справжній ренесанс: з'явилися фільми, що здобули визнання на міжнародних фестивалях у Каннах, Венеції та Берліні, водночас формуючи позитивний імідж України у світі. Таке кіно стало не лише мистецьким, а й дипломатичним ресурсом, який протистоїть російській пропаганді та долає стереотипи.

Сучасні українські стрічки відображають травматичний досвід нації та водночас формують нові наративи, що зміцнюють ідентичність і стимулюють діалог водночас усередині країни та на міжнародній арені. Вони звертаються до тем війни, історичної пам'яті та культурної самобутності, перетворюючи кінематограф на своєрідний міст між екраном і суспільним простором, де розгортаються дискусії про минуле, сучасність і майбутнє.

Аналіз досліджень і публікацій. Поняття культурної дипломатії є предметом численних досліджень і дискусій серед науковців різних галузей. Зокрема, це праці С. Гололобова, Г. Луцишина та А. Гончарука, М. Поплавської, Н. Ржевської, К. Савон та ін. Утім, більшість наукових праць, присвячених культурній дипломатії, розглядають її як важливий інструмент формування зовнішньої політики держави, розвитку міжкультурного обміну та глобальної комунікації. І лише в окремих публікаціях фрагментарно розглядаються питання українського кіно як інструменту культурної дипломатії. Так, варто виокремити статтю М. Кушнарської [6], що висвітлює діяльність української культурної дипломатії під час російсько-української війни. На підставі аналізу повідомлень ЗМІ про культурні й мистецькі події та заходи, що відбулися поза межами України від початку повномасштабного російського вторгнення,

авторка звертає увагу і на перевагу кіно і роль кінематографа як одного з провідних інструментів культурної та іміджевої промоції України за кордоном [6, 43]. У праці Т. Канівської і І. Бабій [5] проаналізовано мову українського кінематографа від початку становлення та його вплив на формування національної ідентичності, зазначається, що саме кіно відіграло одну з найважливіших ролей в осмисленні процесів формування національної ідентичності. К. Булега та І. Чарських [2] розглядають компаративний підхід до висвітлення кінематографа як інструмента культурної дипломатії, здійснюють порівняльний аналіз організаційних засад кіноіндустрій України і Південної Кореї, що, на їх думку, сприятиме виявленню резервів використання українського кінематографа як складової культурної дипломатії.

Питання впливу українського ігрового кіно на розвиток культурної дипломатії частково висвітлюються і у працях, присвячених окремим аспектам кіномистецтва періоду російсько-української війни. Варто звернути увагу на працю А. Демури «Кіно травмуючої дійсності: між репрезентацією та досвідом» [3], яку присвячено аналізу нового покоління українських ігрових фільмів, естетика яких пов'язана з травмою, а предметом постає російсько-українська війна. З цієї точки зору авторкою проаналізовано низку фільмів, що вийшли на екрани після 2014 року. А. Демура вважає: «Сучасний український військовий кінематограф, з одного боку, наділений можливістю володіти виключною документальною цінністю, а з іншого – відчуває брак історичної дистанції для повноцінного осмислення трагедії української нації» [3, с. 110]. Інша дослідниця О. Семенова [11] на прикладі історико-патріотичного кіно досліджує український кінематограф як протидію інформаційній агресії Росії. Т. Журавльова [4] аналізує відтворення нового українського героя у фільмах, створених після російського вторгнення, роблячи при цьому акцент на прояв українського світогляду.

Отже, питання українського ігрового кіно як інструменту культурної дипломатії та каталізатору громадських дискусій потребують більш ґрунтовного наукового дослідження.

Мета статті – проаналізувати механізми впливу українського ігрового кіно на суспільні процеси.

Виклад основного матеріалу. Українські фільми періоду 2014–2024 років активно представляють Україну на міжнародних кінофестивалях, формуючи її позитивний імідж та руйнуючи російські стереотипи про «братні народи» чи «відсталу периферію». Теми війни, історичної спадщини та культурної самотності особливо резонують з іноземною аудиторією, яка за допомогою кіно дізнається про реалії українського життя та його багатогранність.

Наприклад, «Плем'я» (2014) Мирослава Слабошпицького, відомого своєю експериментальною пристрасстю до кіномови, став справжнім мистецьким відкриттям і безпрецедентним успіхом для українського кінематографа. Фільм здобув три нагороди на Каннському кінофестивалі, включаючи Гран-прі «Тижня критики» [13], і викликав резонанс у світовій пресі завдяки не лише своїй особливій формі, а й універсальній історії про людську жорстокість та виживання. Унікальність фільму полягає в тому, що спілкування в ньому відбувається виключно жестовою мовою, без жодного усного слова, субтитрів, дубляжу чи музичного супроводу. Це не просто режисерський прийом, а принципова позиція, яка перетворює глядача на активного учасника. Виключивши слуховий канал, режисер змусив аудиторію «слухати» очима, максимально занурюючись у візуальну розповідь і світ героїв. Цей сміливий експеримент полягає в радикальному відході від традиційного кінематографа та використанні довгих кадрів без монтажних склейок, що створює ефект безперервного спостереження. Глядач не просто дивиться історію, а ніби стає її безпосереднім свідком. Завдяки цьому прийому режисер розповів історію, яка не потребує перекладу. Конфлікт у школі-інтернаті для глухих підлітків є метафорою для будь-якого суспільства, де панують насильство, ієрархія та боротьба за владу. Глядач відчуває драму без слів, сприймаючи емоції через міміку, жести та мову тіла. Саме ця універсальність, що дала фільму можливість подолати мовні бар'єри, зробила його міжнародною сенсацією.

Після тріумфу в Каннах фільм «Плем'я» здобув понад 30 нагород та 25 номінацій на різних міжнародних фестивалях по всьому світу [8]. Серед них: AFI Fest (Американський

інститут кіно) у Лос-Анджелесі, де фільм отримав VIZIO Visionary Special Jury Award – це визнання було безпрецедентним для українського кіно в Голлівуді; Премія Європейської кіноакадемії (European Film Awards) як «Європейське відкриття року»; BFI London Film Festival (Лондонський кінофестиваль) – приз за найкращий дебютний фільм (Sutherland Award); Кінофестиваль у Мілані – приз за найкращий повнометражний фільм; Кінофестиваль у Стокгольмі – «Бронзовий кінь» за найкращий фільм. Схвальні відгуки фільм отримав й від провідних кінокритиків і видань: *The Hollywood Reporter* назвав фільм «багатим, дивним і дуже оригінальним» [23]; *The Guardian* дав йому чотири зірки, назвавши «гіпнотичним і водночас жажливим» [20]; *Rolling Stone*, американський медіа-ресурс, відомий як один із найвпливовіших онлайн-ресурсів у сфері музики, культури, кіно, телебачення та політики, включив «Плем'я» до списку 50 найкращих фільмів десятиліття [35].

Саме через свій радикальний підхід до мови та форми фільм викликав бурхливі дискусії, які можна представити за кількома ключовими аспектами:

– обговорення щодо мови та форми. Найбільший резонанс викликала принципова відмова режисера від субтитрів чи дубляжу. Частина критиків та глядачів вважала цей підхід геніальним експериментом, що посилює ефект занурення та передає відчуття ізоляції героїв [20; 21], інші сприймали це як бар'єр, що ускладнює сприйняття [34; 37]. Утім, більшість сходилася на тому, що це сміливе і новаторське рішення [31]. Відсутність звукового супроводу перетворила жести та мову тіла на головний інструмент оповіді, що викликало дискусії про, умовно кажучи, «силу мовчання» [38];

– морально-етичні суперечки. Фільм містить сцени надзвичайної жорстокості, насильства та відвертий показ соціальних проблем (проституція, кримінал), що стало предметом гострих суперечок. Деякі критики звинувачували режисера в надмірній експлуатації теми, називаючи це «презирливими експлуатаційними тактиками» [19; 34; 37], тоді як інші відстоювали його рефлексію на руйнування, право на жорстку, «безкомпромісну» художню форму [36; 38]. Цей натуралізм змусив глядачів замислитися над природою людської жорстокості та «законом джунглів», який панує в закритому середовищі;

– репрезентація спільноти глухих. Оскільки всі актори фільму є людьми з порушеннями слуху, виникли дискусії щодо

того, чи адекватно зображено їхнє середовище [19]. Нарікання стосувалися того, що фільм концентрується на кримінальних аспектах життя підлітків, що може створити стереотипне уявлення про всю спільноту [1]. Однак більшість визнала, що фільм не є документальним і не ставить за мету репрезентувати всіх, а використовує це середовище як універсальну метафору для показу дистопії [25].

Таким чином, фільм «Плем'я» став не просто кінематографічним явищем, а й потужним каталізатором для обговорень, що вийшли далеко за межі кінокритичних кіл, зачепивши теми мистецьких меж, соціальної відповідальності та універсальності людської драми. Крім того, «Плем'я» є потужним прикладом культурної дипломатії, прикладом утвердження позитивного іміджу країни як джерела інновацій, високого мистецтва та інтелектуальної сміливості. До 2014 року західна аудиторія часто сприймала українське кіно або як частину радянської спадщини, або як «кіно з периферії». Тріумф «Племені» в Каннах і його подальше визнання у світі довели, що український кінематограф є сміливим, експериментальним і здатним створювати новаторські твори. Це стало потужним сигналом для міжнародної спільноти. Використовуючи мову жестів, фільм подолав мовні бар'єри та дав іноземцям можливість відчути емоційний зв'язок з українським мистецтвом без необхідності перекладу. На відміну від «жорсткої сили» військових дій, культурна «м'яка сила» вибудовує позитивне сприйняття країни через її культуру. Успіх «Племені» засвідчив, що Україна є частиною світового художнього процесу, а її митці є новаторами. Він відкрив двері для інших українських фільмів, створивши міст, яким й інші українські стрічки, зокрема «Атлантида» та «Додому», змогли дійти до міжнародної аудиторії.

Інший приклад – «Атлантида» (2019) Валентина Васяновича, режисера, який працює з візуальним стилем, доводячи його до крайньої строгості та лаконічності. Цей фільм виграв головний приз у програмі «Горизонти» на Венеційському кінофестивалі [14], що є однією з найпрестижніших нагород у світі. Згодом фільм був проданий для показу групі каналів НВО Eastern Europe [9], забезпечивши йому ширшу аудиторію та міжнародне визнання. Фільм, що зображує постапокаліптичну Україну після перемоги у війні з Росією, але з територіями, визнаними непридатними для життя, є потужною метафорою. Він не просто розповідає історію, а створює універсальний образ, що резонує з темами екологічної катастрофи, травми та

людської стійкості. Через кінематографічну мову, що складається з довгих статичних кадрів, Валентин Васянович запрошує глядача до медитативного спостереження за світом, що відновлюється. Кожен кадр – це завершена композиція, яка дає змогу побачити деталі зруйнованого, але живого світу. Наприклад, в одній зі сцен головний герой Сергій (у виконанні ветерана АТО Андрія Римарука) мовчки розбирає завали, і цей довгий, майже документальний кадр передає не лише фізичну, а й психологічну травму. Не поспішаючи, камера дає глядачеві змогу помітити деталі, які свідчать про внутрішню стійкість. Наприклад, сцени, де герої мовчки виконують складну фізичну працю, передають не тільки їхню виснаженість, а й непохитність духу. Це переводить фокус із зовнішнього, видимого конфлікту на внутрішню, ментальну боротьбу та стійкість. Фільм показує, що навіть у зруйнованому світі українці продовжують боротися за людяність і власну гідність. Таким чином, Валентин Васянович, свідомо відмовляючись від динаміки, руйнує стереотип про «відсталу периферію» чи «жертву», показуючи Україну як націю з філософським сприйняттям трагедії, глибокою внутрішньою силою та здатністю до відродження. Ця унікальна візуальна мова є важливим елементом культурної дипломатії – презентація країни не лише через біль, а й через її внутрішню силу та здатність до відновлення.

Критики відзначили унікальний підхід до теми війни. Зокрема, *The New York Times* назвала його «надто переконливою дистопією» [22], підкреслюючи, як фільм передає відчуття зруйнованого світу без зайвої мелодраматичності. *The Guardian* охарактеризувала його як «дивно оптимістичне дослідження зруйнованої війною України» [24], вказуючи на те, що навіть у найскладніших умовах є надія на відродження та людяність. Особливу дискусію в медіа викликала тема посттравматичного стресового розладу (ПТСР) – це переконливий доказ того, як мистецтво може стати платформою для обговорення глибоких і болючих суспільних проблем. Обговорення щодо ПТСР навколо фільму «Атлантида» точилося навколо кількох ключових моментів:

– головний герой як уособлення травми. Багато критиків відзначали, що головний герой, ветеран Сергій, є показовим прикладом людини з ПТСР [17; 27]. Його дії – відсутність емоцій, спроби суїциду, епізоди агресії – були не просто частиною сюжету, а реалістичним відображенням наслідків війни. Відсутність динаміки в його поведінці до зустрічі з волонтеркою Катєю, що відзначали критики

[18], сприймалася як метафора внутрішньої «замороженості» та нездатності героя повернутися до мирного життя;

– реалістичність через непрофесійних акторів. Васянович запросив на головні ролі ветеранів та парамедиків, що надало фільму документальної достовірності, адже актори не грали, а ніби проживали власний досвід на екрані. У медіа це викликало хвилю коментарів від військових та їхніх родин, які бачили у фільмі знайомі симптоми і переживання [26]. Це сприяло ширшому обговоренню проблеми ПТСР серед тих, хто раніше її ігнорував;

– відсутність переможного пафосу. Фільм показує не тріумфальну перемогу, а її наслідки – зруйновану землю та зломлених людей. Цей підхід став предметом дискусій [16], оскільки він кидав виклик традиційним нарративам про війну. Обговорювалося, наскільки важливо розказувати не лише про героїзм на фронті, а й психологічну ціну, яку платить суспільство за перемогу. Ця дискусія допомогла поглибити розуміння того, що війна не закінчується з останнім пострілом.

Таким чином, фільм «Атлантида» – не лише художній твір, а й важливий соціальний діалог, який актуалізує тему ПТСР та психологічної реабілітації ветеранів в українському суспільстві. Крім того, фільм не просто розповідає про війну, а гуманізує її наслідки. Замість того, щоб показувати бойові дії та військову техніку, він зосереджується на психологічному стані людей після війни та на екологічній катастрофі. Такий підхід дає змогу міжнародній аудиторії краще зрозуміти трагедію. Глядачі з усього світу можуть ідентифікувати себе з героями, які борються з ПТСР та прагнуть знайти сенс життя у зруйнованому світі. Фільм переводить проблему з «української війни» на універсальну тему «людина після війни», яка є близькою для багатьох. Західна аудиторія здебільшого бачить війну крізь призму новинних репортажів, тоді як «Атлантида» демонструє, що війна має не лише військові, а й глибокі соціальні, психологічні та екологічні наслідки. Це розширює розуміння трагедії та підкреслює зрілість українського кіно, здатного до глибокої художньої рефлексії. Таким чином, фільм показує Україну не як безпорадну жертву, а як націю, спроможну осмислити власну травму через високе мистецтво. Це є потужним сигналом культурної стійкості та інтелектуальної сили.

Вирізняючись серед стрічок, що піднімають питання етнічної ідентичності, фільм «Додому» Нарімана Алієва, світова прем'єра якого відбулася на Каннському

кінофестивалі [7], є прикладом того, як індивідуальна драма стає відображенням національної трагедії. Наріман Алієв, як вправний оповідач, свідомо уникає безпосереднього зображення конфлікту, пов'язаного з анексією Криму. Натомість він зосереджується на внутрішньому світі двох героїв – батька та сина, чия спільна подорож з Києва до окупованого півострова, щоб поховати загиблого старшого сина за мусульманським звичаєм, порушує питання втраченої батьківщини, генетичної пам'яті та конфлікту поколінь.

Одним із найважливіших аспектів фільму, що обговорювався критиками, є використання жанру «роуд-муві» як потужної метафори [12; 32]. Фізичний шлях батька і сина стає шляхом до відновлення зв'язку з власною ідентичністю та корінням, що є ключовим для кримськотатарського народу. Під час цієї подорожі руйнується конфлікт поколінь, а герої знаходять спільну мову, колись втрачену. Фільм не поспішає, щоб показати конфлікт між батьком і сином. Натомість режисер надає глядачеві простір, щоб зрозуміти і відчувати, як саме розвиваються їхні стосунки. Це робить фільм емоційно напруженим, але водночас глибоко гуманним.

«Додому» насичений візуальними образами, які не потребують слів. Фільм відзначається мінімалістичним, спокійним, але дуже виразним візуальним стилем, що контрастує з емоційною напругою сюжету. Наприклад, постійне використання кадру, в якому є тільки дорога, підкреслює безпорадність героїв і змушує глядача відчувати відчуженість та самотність. Пейзажі, що змінюються, символізують зміну їхнього стану, а відсутність музичного супроводу підсилює реалізм та почуття порожнечі, яке вони переживають [28; 32], це дає змогу зосередитися на кожному діалозі та жесті.

Серед соціально-політичних і культурних аспектів фільму варто виокремити:

– ідентичність кримських татар. В обговореннях фільму підкреслювалася драма «втраченого» покоління, яке не має зв'язку з Кримом, та покоління, що живе надією на повернення [15; 29]. Конфлікт між батьком, що живе традиціями, і сином, який дивиться в майбутнє, став центральною темою для дискусій;

– репрезентація культури. Для багатьох українців це був один із перших фільмів, що так глибоко занурював у культуру кримських татар, показуючи їхні традиції, ритуали та сімейні цінності [30]. Фільм «Додому» показав, що за політичними гаслами стоять живі люди, їхні трагедії та мрії;

– «кіно про біль». Багато глядачів та критиків описували фільм як «кіно про біль», що змушує задуматися. Це обговорення підкреслювало, що стрічка не просто інформує про політичну ситуацію, а викликає сильні емоції, дозволяючи співпереживати героям та відчувати на собі їхній тягар втрати та відчуження [10; 33].

Таким чином, «Додому» став важливим інструментом культурної дипломатії: по-перше, він персоналізує політичну проблему: переводить її з політичного рівня на людський, робить її зрозумілою та близькою для глядачів з різних країн; по-друге, репрезентує кримськотатарську культуру, показуючи національну трагедію, уперше так глибоко зануривши міжнародну аудиторію в культуру кримських татар, показавши їхні традиції, звичаї та цінності. Інтимний погляд, зосереджений на стосунках батька і сина та їхньому горі, робить трагедію зрозумілою та емоційно близькою для кожного. Це стало важливим кроком у боротьбі зі стереотипами та у поширенні знань про цю спільноту. Хоча фільм і присвячений кримським татарам, його ключові теми – втрата батьківщини, пошук ідентичності та конфлікт поколінь – є універсальними. Це дало змогу стрічці знайти відгук у серцях глядачів по всьому світу та показати, що українська культура є частиною загальнолюдської спадщини. Водночас фільм доводить, що українське кіно здатне не лише висвітлювати війну, але й досліджувати складні аспекти ідентичності та пам'яті, що є особливо важливим для утвердження України як суверенної та багатогранної держави.

Отже, «Атлантида», «Додому» та «Плем'я» представляють різний, але водночас взаємодоповнюючий погляд на травматичні події та їхні наслідки в українському суспільстві. Кожен із цих фільмів працює з болючими темами по-своєму: один через символізм і антиутопію, другий – через особисту драму, третій – через радикальну форму. Разом вони показують, наскільки різноманітними можуть бути підходи українських митців до осмислення складних суспільних проблем. «Атлантида» – це художнє осмислення післявоєнних реалій, зразок художньої антиутопії, яка занурюється у психологічні та соціальні наслідки війни після її умовного закінчення, водночас це показовий приклад того, як кіно може досліджувати неочевидні наслідки війни для людської психіки та суспільства. «Додому» – це особиста драма, що розгортається в політичному контексті. Як приклад сімейної історії в жанрі «роуд-муві», фільм використовує політичний конфлікт, щоб показати, як особистий біль стає частиною

колективної історії та як мистецтво допомагає осмислити втрачену батьківщину. Нарешті «Плем'я» – це універсальна притча, яка через експериментальну форму змушує глядача «читати» мову тіла. Фільм присвячений універсальним проблемам, відстороненим від конкретного політичного контексту. Разом ці фільми демонструють сміливі художні пошуки українського кінематографа, який перетворює травматичний досвід на мистецтво, здатне говорити зі світом.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше в українській культурології системно проаналізовано фільми, що здобули міжнародне визнання – «Плем'я», «Атлантида» та «Додому» – як приклад українського ігрового кіно, що служить інструментом культурної дипломатії та каталізатором суспільних дискусій; з'ясовано механізми, за допомогою яких ці фільми, використовуючи різні художні підходи (радикальний експеримент, антиутопія, особиста драма), руйнують стереотипи про Україну та актуалізують важливі суспільні проблеми на міжнародному рівні; доведено, що українське ігрове кіно після 2014 року трансформувалося з розважального продукту в потужний ресурс для формування позитивного іміджу країни, утвердження національної ідентичності та філософського осмислення травматичного досвіду; показано, що міжнародний успіх українських фільмів спричинений не лише актуальністю їхньої тематики, а й здатністю знаходити універсальний відгук у глядачів, зосереджуючись на загальнолюдських цінностях.

Висновки. Українське ігрове кіно після 2014 року трансформувалося з розважального формату в потужний інструмент культурної дипломатії та каталізатор громадських дискусій. Фільми, як-от «Плем'я», «Атлантида», «Додому», демонструють різноманітність художніх підходів до осмислення травматичного досвіду нації: від радикальних експериментів із кіномовою до медитативних антиутопій і глибоко особистих драм. Ці стрічки руйнують стереотипи про Україну, представляючи її на міжнародній арені як джерело інноваційного мистецтва, здатного до філософської рефлексії та універсального діалогу.

Кожен із цих фільмів став платформою для суспільних обговорень, піднімаючи болючі питання війни, посттравматичного стресового розладу, етнічної ідентичності та історичної пам'яті. Завдяки медійному висвітленню їхній вплив посилюється, сприяючи діалогу як всередині країни, так і за її межами. Міжнародне визнання на

фестивалях у Каннах, Венеції та інших майданчиках підкреслює здатність українського кіно не лише висвітлювати локальні проблеми, але й знаходити відгук у глобальній аудиторії через універсальні теми людяності, стійкості та пошуку ідентичності.

Перспективи подальших досліджень включають аналіз впливу українського ігрового кіно на формування історичної свідомості, вивчення його ролі в осмисленні суспільних процесів. У контексті триваючої війни особливого значення набуває дослідження того, як кінематограф може сприяти консолідації суспільства, зміцненню національної ідентичності та утвердженню України як багатогранної культурної спільноти на міжнародному рівні.

Література

1. Британський глухий глядач про українське «Плем'я». *BBC*. 2015, 14 трав. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/blogs/2015/05/150514_tribe_film_britain (дата звернення: 30.01.2025).
2. Булега К. І., Чарських І. Ю. Кінематограф як інструмент культурної дипломатії: компаративний підхід. *Матеріали наук. конф. проф.-викл. складу, наук. працівників і здобувачів наук. ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2017–2018 рр.*, 16–17 трав. 2019 р. Вінниця: Донецький нац. ун-т ім. Василя Стуса, 2019. Т. 1. С. 68–70.
3. Демура А. А. Кіно травмуючої дійсності: між репрезентацією та досвідом. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2024. № 34. С. 106–113.
4. Журавльова Т. Українське екранне мистецтво початку ХХІ століття в процесі національної ідентифікації. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*. 2023. № 32. С. 93–100.
5. Конівіцька Т. Я., Бабій І. В. Мова кінематографа України як інструмент формування національної ідентичності. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2023. Т. 34 (73). № 3. С. 306–312. DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2023.3/52>
6. Кушнарєва М. Українська культурна дипломатія під час війни: досвід, проблеми, перспективи. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2023. Вип. 67. С. 35–53.
7. Ліцкевич О. UA: ПЕРШИЙ покаже драму Нарімана Алієва «Додому». *Суспільне. Культура*. 2021, 23 берез. URL: <https://suspilne.media/culture/116033-ua-persij-pokaze-dramu-narimana-alieva-dodomu/> (дата звернення: 15.03.2025).
8. Плем'я. Awards. *IMDb*. URL: <https://www.imdb.com/title/tt1745787/awards/> (дата звернення: 10.12.2024).
9. Про кохання серед цілковитої руїни: донбаська «Атлантида» Васяновича виходить в прокат у листопаді. *Радіо Свобода*. 2020, 26 верес. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30858225.html> (дата звернення: 15.02.2025).
10. Саковська А. «Це кіно про біль. І дивитись його боляче»: соцмережі про стрічку «Додому». *Радіо Свобода*. 2019, 11 листоп. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/dodomu-evge-film/30262898.html> (дата звернення: 05.12.2024).
11. Семенова О. Вітчизняний кінематограф як протидія інформаційній агресії Російської Федерації (на прикладі історико-патріотичного кіно). *Українознавство*. 2021. Вип. 2 (79). С. 30–49.
12. Сивачук В. Віра в кіно: рецензія на драму Нарімана Алієва «Додому». *Суспільне. Культура*. 2022, 03 серп. URL: <https://suspilne.media/culture/266752-vira-v-kino-recenzia-na-dramu-narimana-alieva-dodomu/> (дата звернення: 08.02.2025).
13. Стельмах І. Сенсація Канн – фільм «Плем'я» Мирослава Слабошпицького. *Радіо Свобода*. 2014, 23 трав. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/25396169.html> (дата звернення: 20.01.2025).
14. Український фільм переміг на Венеційському фестивалі. *BBC*. 2019, 07 верес. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-49623712> (дата звернення: 10.02.2025).
15. Українські кінематографісти на війні. *Український інститут*. URL: <https://ui.org.ua/artists/akhtem-seitablaiev/> (дата звернення: 22.02.2025).
16. Ціна перемоги. Про «Атлантиду» Валентина Васяновича. *Your Art*. URL: <https://supportyourart.com/columns/atlantyda/> (дата звернення: 03.03.2025).
17. Atlantis imagines mere glints of hope in a post-traumatic Ukraine. *BFI*. 2021, May 4. URL: <https://www.bfi.org.uk/sight-and-sound/reviews/atlantis-2019-valentyn-vasyanovych-war-torn-ukraine> (дата звернення: 25.11.2024).
18. Atlantis review – Scarily prescient Ukrainian sci-fi envisions life after Russian war. *Halifax bloggers*. 2022, Apr. 15. URL: <https://halifaxbloggers.ca/flawintheiris/2022/04/atlantis-review-scarily-prescient-ukrainian-sci-fi-envisions-life-after-russian-war/> (дата звернення: 20.02.2025).
19. Autonomy and Exploitation in “The Tribe”. *Neurocritic*. 2015, Sept. 7. URL: <https://neurocritic.wordpress.com/2015/09/07/autonomy-and-exploitation-in-the-tribe/> (date of application: 10.12.2024).
20. Bradshaw P. The Tribe review – one of the most disturbing films of the year. *The Guardian*. 2015, May 14. URL: <https://www.theguardian.com/film/2015/may/14/the-tribe-review> (дата звернення: 26.10.2024).
21. Chang J. Film Review: “The Tribe”. *Variety*. 2014, Jun. 26. URL: <https://variety.com/2014/film/festivals/film-review-the-tribe-1201250732/> (дата звернення: 30.10.2024).
22. Dargis M. Atlantis Review: A Bleak Vision of Ukraine’s Future, Informed by Its Past. *The New York Times*. 2021, Jan. 21. URL: <https://www.nytimes.com/2021/01/21/movies/atlantis-review.html> (дата звернення: 15.11.2024).
23. Felperin L. “The Tribe” (“Plemya”): Cannes Review. *The Hollywood Reporter*. 2014, May 22. URL: <https://www.hollywoodreporter.com/news/gener>

al-news/tribe-plemya-cannes-review-706482/ (дата звернення: 25.01.2025)

24. Felperin L. Atlantis review – strangely upbeat exploration of war-ravaged Ukraine. *The Guardian*. 2021, May 3. URL: <https://www.theguardian.com/film/2020/sep/17/atlantis-review-valentyin-vasyanovych-ukraine> (дата звернення: 30.11.2024).

25. Friedersdorf C. What Do Donald Trump Voters Actually Want? *The Atlantic*. 2015, Aug. 17. URL: <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2015/08/donald-trump-voters/401408/> (дата звернення: 30.11.2024).

26. Gumeniuk O. Atlantis: Post-Apocalyptic Film Review. *Loud and Clear*. 2021, Jan. 21. URL: <https://loudandclearreviews.com/atlantis-review/> (дата звернення: 17.03.2025).

27. Harvey D. Film Review: “Atlantis”. *Variety*. 2019, Sep. 16. URL: <https://variety.com/2019/film/reviews/atlantis-review-1203336065/> (дата звернення: 17.03.2025).

28. Homeward sends a father and son on a Crimean pilgrimage. *BFI*. 2021, Apr. 22. URL: <https://www.bfi.org.uk/sight-and-sound/reviews/homeward-2019-nariman-aliev-ukraine-crimea-tatar-father-son-pilgrimage> (дата звернення: 20.03.2025).

29. Ide W. Homeward review – a moving modern-day Crimean war story. *The Guardian*. 2021, Apr. 24. URL: <https://www.theguardian.com/film/2021/apr/24/homeward-review-nariman-aliev-crimea-tatar-ukraine> (дата звернення: 20.03.2025).

30. Istomina T. “Homeward” shows Crimean Tatars’ struggle through one family’s tragedy. *Kyiv Post*. 2019, Aug. 2. URL: <https://archive.kyivpost.com/lifestyle/homeward-shows-crimean-tatars-struggle-through-one-family-s-tragedy.html> (дата звернення: 24.01.2025).

31. Khazan O. The Tribe: A Silent Movie With a Powerful Voice. *The Atlantic*. 2015, Aug. 16. URL: <https://www.theatlantic.com/entertainment/archive/2015/08/the-tribe-review-myroslav-slaboshpytskiy/401297/> (дата звернення: 18.01.2025).

32. Lagarias A. Open Wounds. Nariman Aliev’s *Homeward*. *EEFB*. 2019. Vol. 95. URL: <https://eeff.org/perspectives/nariman-alievs-homeward-evge-2019/> (дата звернення: 20.01.2025).

33. Le P. Homeward review – Crimean Tatars on a heartbreaking odyssey. *The Guardian*. 2021, Apr. 20. URL: <https://www.theguardian.com/film/2021/apr/20/homeward-review-crimean-tatars-heartbreaking-odyssey> (дата звернення: 01.03.2025).

34. Tafoya S. The Tribe. *Roger Ebert*. 2015, Jun. 17. URL: <https://www.rogerebert.com/reviews/the-tribe-2015> (date of application: 05.03.2025).

35. The 50 Best Movies of the 2010s. *Rolling Stone*. 2019, Dec. 18. URL: <https://www.rollingstone.com/tv-movies/tv-movie-lists/best-movies-decade-2010s-910770/> (дата звернення: 20.02.2025).

36. The Tribe Review. *If You Want the Gravy*. 2015, Jul. 27. URL: <https://ifyouwantthegravy.wordpress.com/2015/07/27/the-tribe-review/> (дата звернення: 26.01.2025).

37. The Tribe. *Metacritic*. 2015. URL: <https://www.metacritic.com/movie/the-tribe/> (дата звернення: 02.03.2025).

38. Wyman A. J. “The Tribe” and the Language of Cinema. *LA RB*. 2015, Dec. 10. URL: <https://lareviewofbooks.org/article/the-tribe-and-the-language-of-cinema/> (дата звернення: 02.03.2025).

References

1. British deaf viewer on Ukrainian film ‘The Tribe’. (2015, May). *BBC*. https://www.bbc.com/ukrainian/blogs/2015/05/150514_tribe_film_britain [in Ukrainian].

2. Buleha, K. I., & Charskykh, I. Yu. (2019, May 16–17). *Cinema as a tool of cultural diplomacy: a comparative approach*. Materials of the scientific conference of professors, lecturers, researchers and doctoral students based on the results of scientific research for the period 2017–2018, Donetsk, 68–70 [in Ukrainian].

3. Demura, A. A. (2024). Cinema of traumatic reality: between representation and experience. *Scientific Bulletin of the I. K. Karpenko-Karyi Kyiv National University of Theatre, Cinema and Television*, 34, 106–113 [in Ukrainian].

4. Zhuravliova, T. (2023). Ukrainian screen art of the early 21st century in the process of national identification. *Scientific Bulletin of the I. K. Karpenko-Karyi Kyiv National University of Theatre, Cinema and Television*, 32, 93–100 [in Ukrainian].

5. Kanivetska, T., & Babii, I. (2023). The language of Ukrainian cinema as a tool for shaping national identity. *Scientific Notes of V. I. Vernadskyi Ternopil National University. Series: Philology. Journalism*, 34(73), 3, 306–312 [in Ukrainian].

6. Kushnariova, M. (2023). Ukrainian cultural diplomacy during the war: experience, problems, prospects. *Scientific works of the V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine*, 67, 35–53 [in Ukrainian].

7. Litskevych, O. (2021, May 23). FIRST will show Nariman Aliiev’s drama ‘Home’. *Suspilne. Kultura*. <https://suspilne.media/culture/116033-ua-persij-pokaze-dramu-narimana-alieva-dodomu/> [in Ukrainian].

8. ‘The Tribe’. Awards (n.d.). *IMDb*. <https://www.imdb.com/title/tt1745787/awards/> [in Ukrainian].

9. On love amid utter ruin: Vasianovych’s Donbas ‘Atlantis’ hits theatres in November. (2020, September 26). *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/30858225.html> [in Ukrainian].

10. Sakovska, A. (2019, November 11). ‘This film is about pain. And it hurts to watch it’: social media on the *Home* film. *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/dodomu-evge-film/30262898.html> [in Ukrainian].

11. Semenova, O. (2021). Domestic cinema as a countermeasure to the Russian Federation’s information aggression (based on the example of historical and patriotic films). *Ukrainian Studies*, 2(79), 30–49 [in Ukrainian].

12. Syvachuk, V. (2022, August 3). Faith in cinema: a review of Nariman Aliiev’s ‘Home’ drama. *Suspilne. Kultura*. <https://suspilne.media/culture/266752-vira-v-kino-recenzia-na-dramu-narimana-alieva-dodomu/> [in Ukrainian].

13. Stelmakh, I. (2014, May 23). Cannes sensation – Myroslav Slaboshpytskiy’s film ‘The

Tribe'. *Radio Svoboda*. <https://www.radiosvoboda.org/a/25396169.html> [in Ukrainian].

14. Ukrainian film wins at Venice Film Festival (2019, September 7). *BBC*. <https://www.bbc.com/ukrainian/news-49623712> [in Ukrainian].

15. Ukrainian filmmakers at war (n.d.). *Ukrainian Institute*. <https://ui.org.ua/artists/akhtem-seitablaiev/> [in Ukrainian].

16. The price of victory. About Valentyn Vasyanovych's Atlantis (n.d.). *Your Art*. <https://supportyourart.com/columns/atlantyda/> [in Ukrainian].

17. Atlantis imagines mere glints of hope in a post-traumatic Ukraine (2021, May 4.). *BFI*. <https://www.bfi.org.uk/sight-and-sound/reviews/atlant-2019-valentyn-vasyanovych-war-torn-ukraine> [in English].

18. Atlantis review – Scarily prescient Ukrainian sci-fi envisions life after Russian war (2022, April 15). *Halifax Bloggers*. <https://halifaxbloggers.ca/flawintheiris/2022/04/atlant-2019-valentyn-vasyanovych-war-torn-ukraine-sci-fi-envisions-life-after-russian-war/> [in English].

19. Autonomy and Exploitation in 'The Tribe' (2015, September 7). *Neurocritic*. <https://neurocritic.wordpress.com/2015/09/07/autonomy-and-exploitation-in-the-tribe/> [in English].

20. Bradshaw, P. (2015, May 14). 'The Tribe' review – one of the most disturbing films of the year. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/film/2015/may/14/the-tribe-review> [in English].

21. Chang, J. (2014, June 26). Film Review: 'The Tribe'. *Variety*. <https://variety.com/2014/film/festivals/film-review-the-tribe-1201250732/> [in English].

22. Dargis, M. (2021, January 21). Atlantis review: A bleak vision of Ukraine's future, informed by its past. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2021/01/21/movies/atlant-2019-valentyn-vasyanovych-war-torn-ukraine-review.html> [in English].

23. Felperin, L. (2014, May 22.). "The Tribe" ("Plemya"): Cannes Review. *The Hollywood Reporter*. <https://www.hollywoodreporter.com/news/general-news/tribe-plemya-cannes-review-706482/> [in English].

24. Felperin, L. (2021, May 3.). Atlantis review – strangely upbeat exploration of war-ravaged Ukraine. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/film/2021/may/03/atlant-2019-valentyn-vasyanovych-war-torn-ukraine-review> [in English].

25. Friedersdorf, C. (2015, Aug. 17.). What Do Donald Trump Voters Actually Want? *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2015/08/donald-trump-voters/401408/> [in English].

26. Gumeniuk, O. (2021, Jan. 21.). Atlantis: Post-Apocalyptic Film Review. *Loud and Clear*. <https://loudandclearreviews.com/atlant-2019-valentyn-vasyanovych-war-torn-ukraine-review/> [in English].

27. Harvey, D. (2019, Sep. 16.). Film Review: "Atlantis". *Variety*. <https://variety.com/2019/film/reviews/atlant-2019-valentyn-vasyanovych-war-torn-ukraine-review-1203336065/> [in English].

28. *Homeward sends a father and son on a Crimean pilgrimage* (2021, Apr. 22). BFI. <https://www.bfi.org.uk/sight-and-sound/reviews/homeward-2019-nariman-aliev-ukraine-crimea-tatar-father-son-pilgrimage> [in English].

29. Ide, W. (2021, Apr. 24.). Homeward review – a moving modern-day Crimean war story. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/film/2021/apr/24/homeward-review-nariman-aliev-crimea-tatar-ukraine> [in English].

30. Istomina, T. (2019, Aug. 2). "Homeward" shows Crimean Tatars' struggle through one family's tragedy. *Kyiv Post*. <https://archive.kyivpost.com/lifestyle/homeward-shows-crimean-tatars-struggle-through-one-family-s-tragedy.html> [in English].

31. Khazan, O. (2015, Aug. 16.). 'The Tribe': A Silent Movie With a Powerful Voice. *The Atlantic*. <https://www.theatlantic.com/entertainment/archive/2015/08/the-tribe-review-myroslav-slaboshpytskiy/401297/> [in English].

32. Lagarias, A. (2019). Open Wounds. Nariman Aliev's *Homeward*. *EEFB*, 95. <https://eefb.org/perspectives/nariman-alievs-homeward-evge-2019/> [in English].

33. Le, P. (2021, Apr. 20.). Homeward review – Crimean Tatars on a heartbreaking odyssey. *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/film/2021/apr/20/homeward-review-crimean-tatars-heartbreaking-odyssey> [in English].

34. Tafoya, S. (2015, Jun. 17.). 'The Tribe'. *Roger Ebert*. <https://www.rogerebert.com/reviews/the-tribe-2015> [in English].

35. *The 50 Best Movies of the 2010s*. (2019, Dec. 18). *Rolling Stone*. <https://www.rollingstone.com/tv-movies/tv-movie-lists/best-movies-decade-2010s-910770/> [in English].

36. 'The Tribe' Review (2015, Jul. 27.). If You Want the Gravy. <https://ifyouwantthegravy.wordpress.com/2015/07/27/the-tribe-review/> [in English].

37. 'The Tribe' (2015.). Metacritic. <https://www.metacritic.com/movie/the-tribe/> [in English].

38. Wyman, A. J. (2015, Dec. 10). "The Tribe" and the Language of Cinema. *LA RB*. <https://larevie.wofbooks.org/article/the-tribe-and-the-language-of-cinema/> [in English].

Стаття надійшла до редакції 12.05.2025

Отримано після доопрацювання 13.06.2025

Прийнято до друку 23.06.2025